

Ryžovanie zlata na Dunaji

Dunaj pod Bratislavou buduje rozsiahly náplavový kužel na ktorý ukladá štrkopiesok prinášaný z horného toku. Súčasťou týchto nánosov sú aj zrnká zlata, vďaka čomu ryžovanie zlata bolo tradičným povoláním regiónu. Priemerná veľkosť zlatiniek je 0,3 mm, preto na ich získavanie sa používala iná technológia, ako v horách. Hlavným nástrojom bol šikmo položený ryžovací stôl.

Ryžovač zo štrkového piesku, obsahujúce zlato naložil niekoľko lopát na najvyššie miesto stola a pomocou naberačky ho polieval vodou. Voda zmyla štrk a piesok a zlaté zrnko sa zachytilo v žliabkoch stola, čo škrabátkom zoškrabal do korýtka na oddelenie zlata. Viacnásobným ponorením do vody očistili korýtka od piesku a zlato, ktoré v ňom zostalo, zhromaždil v šálke. Doma ho potom zmiešal s ortuťou, ktorá so zlatom vytváral amalgám. Teraz už bolo treba len očistiť zlato od ortuti. Vložili ho do silného pláteneho vrecúška a stáčali, na čo sa ortuť vytlačila cez plátno. Nakoniec vo vypalovacej lyžici nad ohňom z amalgámu vypálil ortuť a tak získal zlatý prach.

Ryžovanie zlata bolo slobodným povoláním, avšak získané zlato bolo možné predáť len na vyznačených miestach.

Ryžovanie zlata nebolo veľmi výnosné, bolo vykonávané chudobnejšími vrstvami obyvateľstva. Kvôli regulačným zásahom Dunaj v súčasnosti prináša menej zlata, ako predtým. V dôsledku toho na brehu Dunaja sa ryžuje len rekreačným spôsobom, hlavne v okolí obce Zlatná na Ostrove tak na slovenskej, ako aj na maďarskej strane.

Typický zlatonosný
nános Dunaja

Ryžovanie zlata
pri Zlatnej na Ostrove

Prezentácia
ryžovania
zlata pre mládež

Vodné mlyny

Mletie mlynskými kameňmi predstavovalo tritisíc rokov hlavný spôsob získavania múky, kým od konca 19. storočia bolo postupne nahradené valcovými mlynmi.

Na Dunaji pracovali lodné mlyny, na ktorých celé mlecie zariadenie bolo pripevnené na dvoch člnoch. Na jednom bola mlynica a na druhom bolo pripnuté lešenie, ktoré držalo druhý koniec hriadela vodného kolesa. Lodné mlyny sa ľahko presúvali v koryte a mohli optimálne využívať riečny prúd. V 19. storočí kvôli rozvoju lodnej prepravy na mnohých miestach mlyny boli úradne vykázané na breh a prerobené na kolové mlyny, ktoré stáli na hrubých koloch nad vodou.

Jelka: jediný poschodový kolový drevený vodný mlyn Strednej Európy. Bol postavený ako verná replika predchádzajúceho mlynu začiatkom 90. rokov minulého storočia. Okolie mlyna pri Malom Dunaji je obľúbeným rekreačným miestom miestnych a preto po znovuzaložení miestnej samosprávy medzi prvými aktivitami z vlastnej iniciatívy vybudovali mlyn.

Prezentácia deťom

Tomášikovo: najstarší kolový drevený vodný mlyn, v ktorom sa zachovala technológia, používaná koncom 19. storočia. Stojí na brehu Malého Dunaja v malebnom prostredí.

Keďže denná kapacita vodného mlyna bola okolo 100 kg múky, na Žitnom ostrove pri každej obci pracovalo veľký počet mlynov. V súčasnosti okrem nášho regiónu na celom toku Dunaja sa nachádza len 1 lodný mlyn – v Soroksári pri Budapešti. Na Žitnom ostrove sú pre verejnosť prístupné 4 vodné mlyny, ktoré sú veľkou turistickou atrakciou Podunajského regiónu.

Kolárovo – lodný mlyn. Bol postavený Slovenskými lodenicami v Komárne v roku 1983 podľa vzoru posledného dunajského lodného mlyna z Radvane nad Dunajom. V roku 1990 bol remorkérom prevlečený do Kolárova, kde dodnes je atrakciou mesta. K mlynu vedie drevený most dlhý 86 metrov, ktorý je považovaný za najdlhší zakrytý most s drevenou konštrukciou v Strednej Európe. V lodnom mlyne sa nachádza expozícia Múzea vodného mlynárstva.

Dunajský Klatov – murovaná mlynica stojí na brehu Klatovského ramena neďaleko Malého Dunaja.

Zvláštne formy poľnohospodárstva

V záplavových oblastiach Dunaja stáročia existovali zvláštne formy poľnohospodárstva. Studený chov zvierat znamenal, že stádo hovädzieho dobytku alebo koní sa po celý rok zdržiavalo vonku na pasienkoch, preplávajúc z ostrova na ostrov za čerstvou potravou. Studený odchov v priebehu 19. storočia postupne zanikol a nahradil ju polostudený, ktorého podstatou je, že zvieratá sa zdržiavali na pasienkoch len od jari do jesene.

Záplavové územia boli nevhodné na orné hospodárenie a preto okrem pasienkov a lúk sa tu vytvárali veľké ovocné sady, ktoré však neskôr zanikli kvôli poklesom dopytu po nenáročných roľníckych odrodách.

Po nástupe poľnohospodárskej veľkovýroby hospodárenie v záplavových územiach postupne zaniklo, lúky zarástli alebo boli nahradené hospodárskymi lesmi.

Na ostrove Veľký Lél pri obci Zlatná na Ostrove už vyše 10 rokov prebieha veľkolepý revitalizačný program, ktorý pomocou zdrojov Európskej únie na ploche 250 hektárov prezentuje možnosti udržateľného spolužitia človeka s dunajskou prírodou. Poskytuje možnosti ekotúr a environmentálnej výchovy, ryžovania zlata na brehu rieky, na lúkach pozorovanie domácich hospodárskych zvierat. Planťaz šlachtených topoľov je postupne nahradená domácimi druhmi stromov. Na lúkach sa nachádzajú majestátne duby letné, topole čierne a na brehu dunajského ramena bútlavé vrby.

